

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHERKASOV Volodymyr Fedorovich –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor Department of Music Art and Methods of Music Education of Centralukrainian Volodymyr Vinnichenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: formation and development of music education in Ukraine and Western Europe, theory and methods of music education.

Стаття надійшла до редакції 21.05.2021 р.

УДК 37.378.784

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-197-50-54

ШЕЛЕПНИЦЬКА-ГОВОРУН Наталія Михайлівна –

професор кафедри культурології

Національного університету біоресурсів і природокористування України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5670-6358>

e-mail: shelepnytska@ukr.net

ПРІОРИТЕТИ У ФОРМУВАННІ ВОКАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПОЛЬЩІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Проведення в життя закладів вищої освіти освітніх реформ, концепції, нормативно-правових документів сприяють концептуальні підходи-пріоритети у формуванні вокальної культури фахівців музичного мистецтва.

Необхідність модернізації системи вищої освіти в логіці концептуальних підходів зумовлена потребами сучасного, кардинально мінливого суспільства в підготовці фахівців музичного мистецтва, що володіють високим рівнем загальної та професійної культури. У зв'язку з цим зростають вимоги до професійної підготовки фахівців музичного мистецтва, до їх музично-педагогічної культури, складовою якої виступає вокально-педагогічна культура.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні підходи, які використовуються у закладах вищої освіти Польщі вивчали вчені: А. Бялковський, З. Вятровський, М. Гавран, Н. Жорняк, С. Качор, Б. Мілерські, Т. Левовицький, О. Мілютіна, Г. Ніколаї, Н. Овчаренко, В. Олійник, О. Отич, Б. Сліверський, О. Суховірський, Ф. Шльосек тощо.

Мета статті – розкрити найбільш поширені підходи, які використовуються у закладах вищої освіти Польщі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо найбільш поширені підходи, які використовуються у ЗВО Польщі в процесі розв'язання зазначеної проблеми.

Полікультурний підхід. За останні десятиліття у Польщі посилилась зацікавленість проблемою полікультурності освіти. Зокрема, запропонована концепція «полікультурної освіти», яка, на думку О. Мілютіної, проголошує рівноправне співіснування різних культур і відображає

філософію плюралізму [6].

Актуальність полікультурної освіти майбутніх фахівців музичного мистецтва в розвинутих країнах світу, у тому числі й у ЗВО Польщі, у другій половині ХХ ст. зумовлена як інтеграційними, так і глобалізаційними процесами в сучасному мінливому світі, а також значною інтенсифікацією між культурних контактів. Прихильником підходу полікультурності освіти є відомий польський учений А. Бялковський, який характеризує названий підхід інтересом до мультимедійності, музичного плюралізму, що означає рівноправність до різних течій у музиці, у її культурі, а також вимогами до збільшення в навчальних планах та програмах частки етнічної музики (стосовно до певного народу). Це наголошує на необхідності обізнаності майбутніх фахівців музичного мистецтва (у тому числі й формування вокальної культури) щодо розвитку полікультурного підходу у викладанні музики в різних країнах.

У польських ЗВО запроваджено навчальні дисципліни полікультурного змісту, організовано студентські товариства з «полікультурної і міжкультурної освіти»; передбачено педагогічну практику та розробку студентами проектів за полікультурною тематикою. Науковці М. Гавран та Н. Жорняк в роботі «Полікультурний аспект професійної підготовки вищих навчальних закладів Канади та Польщі» висвітлюють етапи полікультурної освіти в Польщі за етапами: вивчення власної культури; вивчення інших культур та осмислення їхньої сутності; взаємний досвід і співпраця. Отже, головною метою у навчанні полікультурності в Польщі є як уміння презентувати власну культуру, так і пізнання інших культур [2].

Інтердисциплінарний підхід. Для

розкриття загальних закономірностей розвитку природи застосовується інтердисциплінарний підхід. Як зазначає О. Отич, цей підхід являє собою інтегруючим в основу до використання мистецтва у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога, яка є «предметом дослідження філософії, естетики, мистецтвознавства, соціології, психології, педагогіки та інших наук» [10].

Дослідник В. Олійник представив такі різновиди міждисциплінарного підходу:

– Власне інтердисциплінарність: у вужчому значенні (полягає в перенесенні методів з однієї дисципліни в іншу) і ширшому (об'єднує методи різних галузей, створюючи новий метод для вивчення предмета).

– Мультидисциплінарність – полягає в одночасному вивченні проблеми з кількох галузей знань без взаємного засвоєння цих дисциплін.

– Кросдисциплінарність – вивчає предмет за допомогою методів, запозичених з інших дисциплін, які не мають відношення до цього предмета.

– Трансдисциплінарність – застосування інтегрованих наукових підходів до проблем, які виходять за межі академічних дисциплін: природне довкілля, енергія, здоров'я, культура [9].

Останнім часом, як зазначає В. Олійник, активно розширюються зв'язки між закладами педагогічної освіти України і Польщі: участь у спільних конференціях, майстер-класах тощо у межах обміну досвідом щодо використання кращих надбань інтердисциплінарної педагогіки. Зокрема, у вересні 2013 р. в Педагогічному університеті імені Комісії національної освіти (м. Краків) на V міжнародному науковому форумі «Польща – Україна. інтердисциплінарність педагогіки та її субдисципліни» відомі польські вчені: З. Вятровський (Z. Wiatrowski), Т. Левовицький (T. Levovytsky), С. Качор (S. Kaczor), Ф. Шльосек (S. Frantisek) та ін. глибинно і принципово з власних наукових позиції відзначили актуальність інтердисциплінарності польської педагогіки. Так, Голова Комітету педагогічних наук ПАН Б. Сліверський проаналізував роль інтердисциплінарності польської педагогіки у формуванні особистості нового педагога, який успішно працює у плюралістичному світі на межі різних наук і дисциплін. Історичний зріз проблеми інтердисциплінарності педагогіки проаналізував відомий учений в галузі педевтології, полікультурної освіти професор, доктор габілітований Т. Левовицький. Доповідь директора інституту педагогіки

Вищої гуманітарно-економічної школи у м. Влоцлавек, доктора габілітованого, професора З. Вятровського про багатоаспектний характер інтердисциплінарної педагогіки та її субдисципліни слугувало основою для розгляду субдисциплін у доповідях докторів наук, професорів С. Квятковського і Н. Ничкало (педагогіка праці), О. Отич (педагогіка мистецтва) та ін. Роль інтердисциплінарного підходу до створення нових й інтегрованих професій розкрила директор Інституту професійно-технічної освіти НАПН України В. Радкевич. У Польщі з кінця XX ст. здійснюється підготовка вчителя-двопредметника за рахунок збільшення годин музичного мистецтва у навчальних планах, у процесі поєднання зі спеціальностями: дошкільне навчання, початкове навчання. Пропонується поєднати спеціальність «учитель музики» з іншими спеціальностями (польська мова загальна педагогіка, інформатика, фізичне виховання та ін.).

Ми погоджуємося з думкою польських відомих учених Б. Сліверського (B. Sliversky), З. Вятровського (Z. Wiatrowski), В. Стриковського (V. Strykovsky) і українського дослідника В. Олійника про те, що реалізація інтердисциплінарних зв'язків в освіті являє собою один з ефективних дидактичних засобів набуття і розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців, формування уявлення про цілісну картину світу в процесі використання двох або більше дисциплін.

Для Польщі характерним є діяльнісний підхід, активна позиція суб'єкта навчання, адже діяльнісний підхід до формування вокальної культури фахівців музичного мистецтва являє собою процес, який активізує мислення і творчі здібності в різних видах діяльності, стимулює вдосконалення навчання, стимулює самостійні пошуки в набуті знань студентами. Цей підхід сприяє суб'єктивно-орієнтованій організації творчої діяльності студентів, перебудові навчання, переважно його процесуально-технологічного компонента, щоб фахівці музичного мистецтва в процесі неперервної музичної освіти опановували й удосконалювали свою професійну діяльність [4].

На нашу думку, діяльнісний підхід у формуванні вокальної культури фахівців музичного мистецтва відіграє провідну роль, адже активна позиція у навчанні студента сприяє розвитку його творчих здібностей.

Індивідуальний підхід. Для фахівців музичного мистецтва, особливо в процесі формування його вокальної культури, важлива індивідуалізація навчального процесу, що дослідниця Г. Ніколаї розглядає

як тенденцію розвитку музично-педагогічної освіти, коли студент обирає факультативи, що наближаються до його життєвих планів. А, відповідно, навчальні заклади можуть планувати навчальний процес ближче до суспільних потреб, до об'єднання інтересів особистості та суспільства в єдине гармонійне ціле. До того ж, завдяки індивідуальному підходу викладачів інститутів музики до студентів виявляється, в якому напрямі необхідно здійснювати формування майбутнього фахівця музичного мистецтва. За допомогою індивідуального підходу можна допомогти студенту вдосконалити чи, навпаки, загальмувати його навички, враховуючи його здібності [8].

Якщо герменевтика – це мистецтво і теорія тлумачення текстів, первинний зміст яких незрозумілий внаслідок їх стародавності або неповноти, то ефективність спілкування з мистецтвом, на думку дослідниці О. Отич, забезпечується не стільки зверненням педагога до інформації мистецьких фактів, скільки до аналізу того, що приховується за ними. У зв'язку з зазначеним, набуває актуальності застосування герменевтичного підходу. Зазначаємо, що в основу цього підходу покладена «філософія розуміння, інтерпретації як способу буття, форми теоретичної і практичної рефлексії та характеристики будь-якої діяльності людини» [3].

Герменевтичний підхід у мистецькій педагогіці передбачає емоційно-ціннісне тлумачення мистецтва з урахуванням соціально-культурних традицій, а також особистісного художньо-творчого досвіду суб'єкта. Цей підхід забезпечує в процесі навчання майбутніх фахівців музичного мистецтва активізацію самостійного оцінювання студентів до мистецьких образів, залучення їх до виявлення особистісного сенсу спілкування з мистецтвом шляхом уявного діалогу з автором твору [7].

Отже, герменевтичний підхід допоможе майбутньому фахівцеві вокальної культури, виконавцю творчо розкрити музичний твір.

Значну роль у розвитку музичної культури Польщі відіграє системний підхід, який являє собою систему, де всі компоненти навчального процесу взаємозалежні і взаємопов'язані. На думку дослідника О. Суховірського, системний підхід передбачає виявлення взаємодії складових частин об'єкта, його цілісність. У педагогіці, зазначає Л. Порожня, системний підхід сприяє систематизації накопичених знань, а також вдосконаленню навчально-виховного процесу.

Медіаосвітній підхід, прихильники якого пропонують створити навчальні програми мас-медіа освітою ЗМІ, що сприятимуть

майбутнім фахівцям музичного мистецтва використовувати нові технології та інноваційні музичні інструменти, чим значно збагатиться музична освіта і, зокрема, формування їхньої вокальної культури, адже музична і медіаосвіта вимагає підвищення компетенції майбутніх вокалістів у сфері використання ЗМІ.

У польській науково-педагогічній літературі, як зазначає В. Стриковський (V. Strykovsky), мульти-медіа (ММ) розглядається як важливий елемент процесу навчання, який здійснює навчально-пізнавальні, інтер-комунікаційні та емоційно-мотиваційні функції, а також ММ є «джерелом інформації та поштовхом до самоосвіти та всебічного розвитку». Мульти-медіа вчений М. Кішель (M. Kiesel) відносить до дидактичних засобів ефективного навчання майбутніх фахівців музичного мистецтва.

Акмеологічний підхід (феноменологічний) у розвитку вокальної культури пов'язаний з вивченням професіоналізму як вищого ступеня її розвитку. Музичний професіоналізм залежить від факторів:

- об'єктивних (якість отриманого навчання і виховання в університетах та музичних академіях;
- суб'єктивних (талент, здібності людини).

Аналізуючи системний підхід в процесі теоретико-інструментальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, вчені Л. Банкул та Лінь Їтун дотримуються такої позиції, що системний підхід в процесі теоретико-інструментальної підготовки (в тому числі й формування вокальної культури) фахівців музичного мистецтва визначає:

- розширення загального культурного та музичного кругозору особистості;
- розвиток емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва, здатності до співпереживання, аналіз художніх образів;
- виховання інтересу до класичної і сучасної, до фольклорної і професійної музики свого народу та народів світу;
- теоретичне та інструментальне освоєння музичного мистецтва [1].

Можемо додати, що системний підхід визначає і формування вокальної культури фахівців музичного мистецтва.

Слід зазначити, що така системна підготовка передбачає високий рівень володіння музичним інструментом; оволодіння навичками практичної виконавської діяльності, що разом з теоретичною підготовкою студентів допомагає вчителю музики здійснювати музично-навчальну та музично-виховну роботу; такий підхід дозволить фахівцям

музичного мистецтва виконувати різну позакласну роботу з музично-естетичного виховання, а також, на нашу думку, здійснювати формування вокальної культури підростаючого покоління.

Для здійснення акмеологічного підходу важливим завданням є розробка методичного інструментарію, який допомагає організувати умови для досягнення професіоналізму формування вокальної культури фахівців музичного мистецтва.

Аналізуючи зарубіжний досвід з проблеми формування професійної майстерності викладачів мистецьких дисциплін, науковець А. Козир стверджує, що «акмеологічний підхід – це сукупність прийомів, засобів дії, що дозволяють ефективно вирішувати завдання продуктивного особистісно-професійного розвитку до досягнення професіоналізму», адже проблема розв'язання цього підходу спрямована, на думку А. Козир, на досягнення майбутніми фахівцями музичного мистецтва найвищих результатів. У контексті аналогічного підходу науковець визначає й поняття «майстер» (майстерність) та «професіонал» (професіоналізм), які дозволяють робити висновок про якість праці фахівця музичного мистецтва [5].

Як видно із зазначеного, акмеологічний підхід сприяє досягненню професіоналізму у формуванні вокальної культури фахівців музичного мистецтва.

Аксіологічний (ціннісний) підхід до навчання фахівців музичного мистецтва розглядається в контексті формування їх духовної культури під кутом зору його цінності, що передбачає: здатність до глибокого переживання духовних цінностей художніх образів; здатність до духовної самореалізації у мистецькій діяльності; спроможність до самооцінки мистецьких цінностей [7].

Серед підходів, що використовуються у сфері музичної підготовки в Польщі є педевтологічний підхід, в межах якого польські музиканти-науковці вивчають: компетенції вчителя музики, його професійну спрямованість, професійний розвиток, труднощі в роботі, професійну придатність; розробляють моделі вчителя музики. Модель учителя музики поза різними методологічними підходами має спільні риси, які виражаються в гармонії між музичною, методичною, загальнопедагогічною та загальнокультурною підготовкою, а також особистісними рисами [8].

Популяризаційний підхід. Польський вчений А. Бялковський характеризує цей підхід як трактування музичної освіти, як освіти в галузі популярної музики та її місці в

навчальній програмі. Прихильники цього підходу пропонують «домовлятися» з майбутніми фахівцями музичного мистецтва про їхнє навчання стосовно власного вибору тотожності, ідентичності.

Особистісно орієнтований, який дозволяє реалізувати фахову діяльність, спрямовану на самопізнання, самовдосконалення майбутнього фахівця вокальної культури, оволодіння новими педагогічними технологіями, які нині впроваджуються в систему формування вокальної культури, які необхідно розглядати як засіб гуманізації освітнього процесу, реалізації творчого розвитку майбутніх фахівців.

Висновки та перспективи подальших розвідок наперед. Отже, за допомогою аналізу наукових літературних джерел зарубіжних учених охарактеризовано сучасні методологічні підходи до формування вокальної культури майбутніх фахівців музичної освіти. Зокрема: полікультурний підхід в освіті, який сприяє формуванню толерантного ставлення до культури інших народів; інтердисциплінарний підхід полягає в перенесенні методів з однієї дисципліни в іншу; аксіологічний (ціннісний) підхід розглядається в контексті формування їх духовної культури під кутом зору його цінності, що передбачає: здатність до глибокого переживання духовних цінностей художніх образів; здатність до духовної самореалізації у мистецькій діяльності; спроможність до самооцінки мистецьких цінностей; педевтологічний підхід, в межах якого польські музиканти-науковці вивчають: компетенції вчителя музики, його професійну спрямованість, професійний розвиток, труднощі в роботі, професійну придатність; розробляють моделі вчителя музики; популяризаційний підхід – це трактування музичної освіти, як освіти в галузі популярної музики та її місця в навчальній програмі; особистісно орієнтований дозволяє реалізувати фахову діяльність, спрямовану на самопізнання, самовдосконалення майбутнього фахівця вокальної культури, оволодіння новими педагогічними технологіями, які нині впроваджуються в систему формування вокальної культури і які необхідно розглядати як засіб гуманізації освітнього процесу, реалізації творчого розвитку майбутніх фахівців; діяльнісний підхід до навчання майбутніх фахівців музичного мистецтва, який сприяє високій працездатності поляків, що дозволило зайняти місце серед провідних країн світу; системний підхід до навчання студентів як системи, що передбачає цілісність розгляду компонентів навчального процесу, виявлення їхньої взаємодії; інтердисциплінарний, який являє

інтегруючи основу до використання мистецтва у системі розвитку творчої індивідуальності фахівця музичного мистецтва; індивідуальний підхід, що сприяє об'єднанню інтересів особистості і суспільства; герменевтичний, який допоможе виконавцю творчо розкрити (проаналізувати) музичний твір; медіаосвітній – джерело інформації та поштовху до самоосвіти, всебічного розвитку; технологічний – спрямований на використання технологічних досягнень для розуміння музики; феноменологічний, який сприяє досягненню фахівцем вершин у музично-професійному розвитку, зокрема, й у формуванні вокальної культури.

Використання зазначених підходів до формування вокальної культури фахівців музичного мистецтва дозволило зайняти Польщі яке місце серед провідних країн світу.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Банкул Л., Їтун Л. Системний підхід в процесі теоретико-інструментальної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва. 2020. URL: <http://dspace.idgu.edu.ua/jspui/bitstream/>
2. Гавран М., Жорняк Н. Полікультурний аспект професійної підготовки вищих навчальних закладів Канади та Польщі. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2014. С. 85-90.
3. Горшкова, В. В. Образование взрослых: формат опережения. *Педагогика*. Вип. 10. 2007. С. 25–29.
4. Гумінська О. О. Концепція формування діяльнісної особистості в процесі музичного виховання. *Завуч*. 16 (238), 2004. С. 15–20.
5. Козир А. В. Аналіз зарубіжного досвіду з проблеми формування професійної майстерності викладачів мистецьких дисциплін. *Наук. часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова*. Сер. № 14: Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. 4 (9), Ч. I. 2007. С. 88–92.
6. Мільютіна О. Концептуальні підходи до полікультурної освіти школярів у розвинутих країнах світу. *Порівняльно-педагогічні студії* №1. 2009. С. 38–44.
7. Музичне мистецтво в сучасній освіті. Частина II. Всеосвіта (2020). URL: <https://vseosvita.ua/>
8. Николаї Г. Ю. Развитие музыкально-педагогической освіти в Польше (XX столетия): дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.0. К. 2008. 471 с.
9. Олійник В. Інтердисциплінарність у здійсненні неперервного фахового зростання педагогічних кадрів у системі післядипломної педагогічної освіти України. *Interdyscyplinarność pedagogiki i jej subdyscypliny*. 2013. С. 561–567.
10. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання : теоретичний і методичний аспекти : монографія. Чернівці : Зелена Буковина. 2009. 752 с.

REFERENCES

1. Bankul, L., Yitun, L. (2020). *Systemnyy pidkhdid v protsesi teoretyko-instrumental'noyi pidhotovky maybutnikh vchyteliv muzychnoho mystetstva*. [A systematic approach in the process of theoretical and instrumental training of future teachers of music].
2. Havran, M., Zhornyak, N. (2014). *Polikul'turnyy aspekt profesynnoyi pidhotovky vyshchyykh navchal'nykh zakladiv Kanady ta Pol'shchi*. [Multicultural aspect of professional training of higher education institutions in Canada and Poland].
3. Horshkova, V. V. (2007). *Obrazovanye vzroslykh: format operezhenyya*. [Adult education: a format of advancement].
4. Humins'ka, O. O. (2004). *Kontseptsyya formuvannya diyal'nisnoyi osobystosti v protsesi muzychnoho vykhovannya*. [The concept of formation of activity personality in the process of music education].
5. Kozyr, A. V. (2007). *Analiz zarubizhnoho dosvidu z problemy formuvannya profesynnoyi maysternosti vykladachiv mystets'kykh dystsyplin*. [Analysis of foreign experience on the problem of forming the professional skills of teachers of art discipline].
6. Milyutina, O. (2009). *Kontseptual'ni pidkhody do polikul'turnoyi osvity shkol'yariv u rozvynutykh krayinakh svitu*. [Conceptual approaches to multicultural education of schoolchildren in developed countries].
7. *Muzychne mystetstvo v suchasnyy osviti*. (2020). [Musical art in modern education].
8. Nikolay, H. YU. (2008). *Rozvytok muzychno-pedahohichnoyi osvity v Pol'shchi (XX stolittya)*. [Development of music and pedagogical education in Poland (twentieth century)].
9. Oliynyk, V. (2013). *Interdystylinarnist' u zdysnenni neperervnoho fakhovoho zrostannya pedahohichnykh kadriv u systemi pislyadyplomnoyi pedahohichnoyi osvity Ukrainy*. [Interdisciplinarity in the implementation of continuous professional growth of teachers in the system of postgraduate pedagogical education in Ukraine].
10. Otych, O. M. (2009). *Mystetstvo u systemi rozvytku tvorchoyi indyvidual'nosti maybut'oho pedahoha profesynoho navchannya : teoretychnyy i metodychnyy aspekty*. [Art in the system of development of creative individuality of the future teacher of professional training: theoretical and methodical aspects]. Chernivtsi.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ШЕЛЕПНИЦЬКА-ГОВОРУН Наталія Михайлівна – професор кафедри культурології Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Наукові інтереси: музичне мистецтво в країнах Західної Європи.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHELEPNYTSKA-GOVORUN Natalia Mykhailivna – Professor of the Department of Cultural Studies National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine.

Circle of scientific interests: musical art in Western Europe.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2021 р.